

Vuosi 2012 – missä mennään muotoilun suojaamisen suhteen Suomessa?

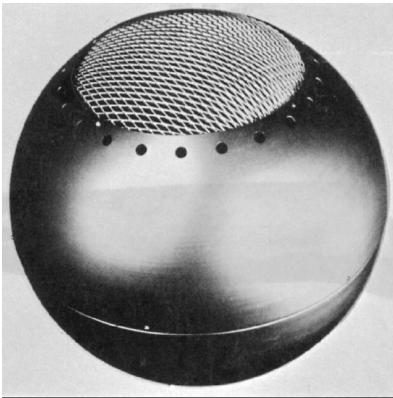
Suomalaisen muotoilun suojaamisen kannalta merkittäviä vuosia ovat olleet vuodet 1971, 2002, 2003, 2008 ja 2011. Ensimmäinen mallioikeuslaki tuli voimaan Suomessa 1971. Vuonna 2002 kansallinen mallioikeuslaki harmonisoitiin EU:n antaman mallioikeusdirektiivin edellyttämällä tavalla ja samana vuonna tuli myös mahdolliseksi käyttää rekisteröimätöntä yhteisömallia. Vuonna 2003 tuli voimaan koko EU-alueen kattava yhteisömallirekisteröintijärjestelmä.

Euroopan Unionin liittyminen mallien kansainvälistä rekisteröintiä tarkoittavaan Haagin sopimuksen Geneven asiakirjaan tuli voimaan 2008 ja suomalaiset ovat siitä lähtien päässeet käyttämään tätä järjestelmää. Vuonna 2011 tuli voimaan Suomen liittyminen edellä mainittuun Geneven asiakirjaan, minkä johdosta Suomi voidaan nimetä suojauksen kohdemaaksi mallien kansainvälisen rekisteröintijärjestelmän kautta.

Muutoksia valmisteltiin kauan

Merkittäviä muutoksia on siis tapahtunut 2000-luvulla muotoilun suojaamista koskevan lainsäädännön osalta sekä Suomessa että Euroopassa. Uudistukset eivät kyllä tulleet yllätyksenä ja yhtäkkiä, eivätkä järjestelmät muuttuneet yhdessä yössä. Esimerkiksi yhteisömalliasetuksen ja mallioikeusdirektiivin valmistelu aloitettiin vuonna 1991 EU:n komission antaman vihreän kirjan perusteella. Direktiivi hyväksyttiin 1998 ja mallioikeusasetus vuonna 2002. Geneven asiakirja hyväksyttiin 1999 ja se saatettiin voimaan Suomessa yli 10 vuotta myöhemmin.

Vaikka Suomessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia muotoilun suojaamista koskevassa lainsäädännössä, niin suojauksen kohteissa sitä vähemmän. Vuonna 1971 ensimmäinen mallirekisteröity tuote oli kiuas ja edelleenkin suomalaiset suojaavat niitä paljon.

Suomalainen mallirekisteröinti nro 1

Yhteisömallirekisteröinti nro 001823535-0001

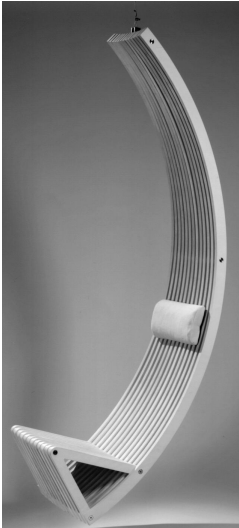
Osataanko suojaaminen?

Valinnanvapautta ainakin on. Eri järjestelmistä voi valita itselleen ja tuotteilleen nopeimman ja edullisimman suojaustien. Yhteisömallirekisteröinnin voi saada OHIMsta jopa muutamassa päivässä jättämällä hakemuksen sähköisesti ja järjestelmä on edullinen. Häätötilanteessa voi myös turvautua rekisteröimättömään suojaan.

Mallien kansainvälinen rekisteröintijärjestelmä on myös hyvin nopea: rekisteröintitodistuksen saa WIPOsta alle kuukaudessa ja se tarjoaa oivan järjestelmän suojaamiseen, jos tarvitsee suojaa myös EU:n ulkopuolisissa maissa, kuten esimerkiksi Norjassa ja Sveitsissä. Järjestelmä on myös edullinen. Aiempaan verrattuna keskeiset parannukset ovat nopeus ja edullisuus.

OHIM, WIPO ja kansalliset virastot, kuten Suomessa PRH, kilpailevat tietenkin hakemuksista ja asiakkaista. Tilastojen mukaan Suomen virastoon tuli vuonna 2011 yllättävän paljon eli 161 mallirekisteröintihakemusta. Määrä on tietenkin radikaalisti tippunut niistä ajoista, jolloin Suomessa oli voimassa vain kansallinen suojausjärjestelmä. Tuolloin määrä oli noin 800 - 1000 hakemusta vuodessa.

Mieleen tulee kuitenkin, ovatko hakijat jättäneet hakemuksensa oikeaan paikkaan? Tiesiköhän esimerkiksi riipputuolin (suomalainen mallirekisteröinti nro 24738)mallioikeuden hakija, että yhteisömallilla hän olisi saanut koko EU-alueen kattavan suojauksen edullisesti ja nopeasti?

Suomalainen mallirekisteröinti nro 24738

Maailma on kutistunut internetin myötä ja kilpailu eri aloilla on koventunut. Vaikka omaa tuotettaan valmistaisi ja markkinoisi vain Suomessa, on esimerkiksi italialaisen huonekaluvalmistajan helppo löytää mielenkiintoinen tuote internetin avulla ja aloittaa sen valmistaminen ja markkinoiminen Italiassa. Kansallinen suomalainen suojaus ei tällöin auta.

Muotoilun suojaamisen osalta on myös muistettava, että suojauksia ei voida myöhemmin maantieteellisesti laajentaa, jos 6 kuukauden prioriteetti-aika on mennyt umpeen. Tietoahan on tietenkin saatavilla eri suojausjärjestelmistä, mutta onko sittenkään tarpeeksi tavallisille kansalaisille ja pienyrityksille ja onko tieto aina heidän etujensa mukaista?

Kopiointi herättää suojaamaan

Yhteisömallin hakijoina suomalaisten into näyttäisi olleen tilastojen valossa huipussaan vuonna 2008, jolloin julkaistiin 780 suomalaisten jättämää yhteisömallirekisteröintiä. Viime vuonna rekisteröintejä julkaistiin ainoastaan 553 ja suunta näyttää edelleen olevan laskussa. Tämä on yllättävää, kun otetaan huomioon, kuinka paljon muotoilusta on Suomessa puhuttu viime ja tänä vuonna.

Sanojen ”muotoilu” ja ”design” kuulemiselta päivittäin ei ole voinut välttyä, kun Helsinki World Design Capital 2012 -vuotta on ”hypetetty” tiedotusvälineissä. Yksi selittävä tekijä alentuneelle rekisteröintimäärälle on Nokian rekisteröintiä väheneminen. Jos ei uutta muotoilua ole, ei ole rekisteröintejäkään.

Entäpä mallien kansainvälinen rekisteröintijärjestelmä, ovatko suomalaiset innostuneet käyttämään sitä? Eipä siltä näytä, sillä esimerkiksi viime vuonna suomalaiset hakijat jättivät ainoastaan 15 mallihakemusta WIPOon. Tämän hetken tietojen mukaan Suomi on nimetty suojauksen kohdeksi 11 kansainväliseen mallirekisteröintiin.

Muutokset ja uudet käytettävissä olevat järjestelmät eivät ole saaneet suomalaisia innostumaan muotoilun suojaamisesta ja käyttämään sitä aktiivisesti hyväkseen liiketoiminnassa. Positiivista on kuitenkin huomata, että tietyt suomalaiset muotoilua aktiivisesti käyttävät yritykset ovat aloittaneet

muotoilun suojaamisen. Lehdistä on aiemmin voinut lukea, että näiden tuotteita on kopioitu ja näyttäisi, että joillakin innostus suojaamiseen on syntynyt tästä.

Ei tekijänoikeussuojaa

Tuotteiden laitton kopiointi ei ole ainakaan vähentynyt, mutta muotoilun suojaaminen ei kiinnosta suomalaisia, vaikka järjestelmät tarjoaisivat nopeat ja edulliset tavat suojata muotoilua. Miksi ei? Suomessa muotoilun suojaaminen on selkeästi aliarvostettu siihen nähden, mikä on muotoilun merkitys käytännön liiketoiminnassa. Saksalaiset, italialaiset ja ranskalaiset suojaavat tuotteitaan hyvin aktiivisesti. Vaikuttaa siltä, että he arvostavat tuotteitaan enemmän ja ymmärtävät muotoilun kaupallisen arvon paremmin ja ovat tottuneet käyttämään oikeuksiaan. Ei saa myöskään unohtaa, että saksalaisten, italialaisten ja ranskalaisten yhteisömallirekisteröinnit ovat voimassa myös Suomessa. Vuosina 2003 - 2011 OHIM on rekisteröinyt kaiken kaikkiaan 479 128 mallia.

Suomessa olisi myös vihdoinkin aika päästä eroon virheellisestä käsityksestä, että tekijänoikeus suojaa automaattisesti kaikkea muotoilua. Näinhän asia ei ole. Teoskynnys on korkea ja vain harva teollisen muotoilun tuote saa tekijänoikeussuojaa Suomessa. Jos muotoilua ei ole suojattu rekisteröinnillä tai rekisteröimättömän yhteisömallisuojan aika on kulunut umpeen, on käytännössä hyvin vaikeaa, lähes mahdotonta puuttua luvattomaan muotoilun kopiointiin.

Irmeli Nokkanen, Eurooppamalliasiamies, VT

Papula-Nevinpat